

Г. О. АНДРОЩУК

Геннадій Олександрович Андрощук, кандидат економічних наук, доцент, завідувач лабораторії НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

ЗАКОН ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО КАНАДИ: МОДЕРНІЗАЦІЯ І ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

*Мудрий законодавець починає не з видання законів,
а з вивчення їх придатності для даного суспільства.
Ж. Ж. Руссо*

Законодавство Канади у сфері авторського права є досить специфічним і характерним саме для цієї країни, оскільки його становлення пов'язане з історичним розвитком Канади, її віковою історією. Так, канадський Закон про авторське право не сприйняв поширений термін «суміжні права». Тому права, визнані їм стосовно як творів, так і виконань, звукозаписів, сигналів повідомлень, іменуються в законодавчому тексті однаково – «авторські» (хоча особи, які створюють ці об'єкти, «авторами» при цьому не називаються). Таку законодавчу позицію фахівці пов'язують з конституційним принципом розмежування законодавчої компетенції між федеральним центром і провінціями¹.

Тривалий час авторське право Канади перебувало під подвійним впливом:

– *по-перше*, впливом європейського авторського права, що пояснюється історичним конституційним зв'язком Канади з Британською Кораною;

– *по-друге*, впливом авторського права США, зважаючи на їх територіальне сусідство з Канадою.

З урахуванням цього можна говорити про існування двох концепцій у сфері авторського права, одна школа – європейська, яка сприймає авторське право як результат природного права: якщо письменник чи художник створив свій твір, то через авторське право він отримує на нього абсолютну власність. Ця концепція покладена в основу авторського права всіх європейських країн, що беруть участь у Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів 1886 року. Простий факт написання книги дає її автору усі права на її відтворення. Інша ж школа, представником якої є США, припускає, що права на твір є привілеєм, який має бути зареєстрованим, якщо автор бажає ним скористатися. У США не визнаються авторські права, якщо вони не зареєстровані.

Канадське законодавство про авторське право кардинально не оновлювалося з моменту внесення до нього останніх поправок у 1997 році. У січні 2012 р. проект змін до Закону про авторське право Канади (Copyright Modernization Act), нарешті, став законом². Тим самим завершився п'ятнадцятирічний процес виконання зобов'язань Канади, що підписала Інтернет-договори ВОІВ (Договір ВОІВ про авторське право і Договір ВОІВ про виконання та фонограми). Зміна авторсько-правового законодавства розтягнулася на кілька років, оскільки користувачі заперечували проти обмеження доступу до творів, а правовласники вважали захист своїх прав недостатнім. Із прийняттям Закону, здавалось, було досягнуто балансу інтересів сторін.

Авторське право на фотографії. Згідно з попереднім законом власником авторського права на фотографію був власник негативу або оригінальної копії фотографії, і це не обов'язково був фотограф. У випадку з фотографіями, виконаними на замовлення, власником авторського права був замовник. У новому законі приналежність авторського права на фотографії визначається за тими ж правилами, як і для інших робіт: воно автоматично належить автору, тобто фотографу, якщо тільки фотографії не були зроблені в рамках виконання службових обов'язків. Замовник фотографій, за новим законом, володіє правом використовувати фотографії в особистих цілях без дозволу фотографа.

Нові права. Власники авторських прав отримують нове право на розповсюдження своїх робіт в матеріальній формі, тобто у формі жорстких копій. Вони мають виключне право контролювати перший продаж або передачу власності на матеріальну копію. Після їх згоди на передачу роботи це право вичерпується.

Виконавці тепер мають моральні (немайнові) права на виконання. Це дає їм можливість перешкоджати зміні виконань або використанню їх разом з продуктами й послугами, яке могло б завдати шкоди честі чи репутації виконавця (право на цілісність). Виконавець також отримує право на супроводження виконання своїм ім'ям або псевдонімом (право на ім'я).

Виконавці й виробники звукозапису додатково отримують право робити запис або виконання доступними он-лайн, включаючи сервіс на вимогу, а також право на розповсюдження шляхом першого продажу або шляхом передачі права власності на запис на фізичному носії³.

Чесна поведінка і порушення авторських прав. Використання охоронюваних робіт з освітньою метою, для пародій і сатири в рамках чесною поведінки тепер не розглядається як порушення авторських прав, поряд з використанням для досліджень, особистого навчання, критики або огляду.

Нові цілі використання в рамках чесної поведінки не знайшли визначення в новому законі. Передбачається, що пародія і сатира будуть тлумачитися відповідно до їх дефініцій у словниках. Допускаються інтерпретації, прийняті в судах США.

Навчання включає в себе як приватний, так і публічний сектор, але не народну освіту в цілому.

Новий закон передбачає кілька нових вилучень із авторських прав, що стосуються користувачів. Це, зокрема, вилучення для некомерційних творів, створених користувачем. Не є порушенням використання окремою особою або членами її сім'ї загальнодоступних робіт для створення нового твору в некомерційних цілях, якщо виконуються наступні умови: використано законну копію оригінального твору; вказано джерело; ситуація на ринку оригінального твору не постраждає.

Також не є порушенням запис радіо- чи телепередач окремою особою для подальшого перегляду, якщо:

– передача була прийнята законним шляхом; записуючи її, користувач не порушував цифровий код; було зроблено тільки одну копію; копія використовувалася тільки для особистих цілей і не передавалася кому-небудь ще;

– копія зберігалася так довго, наскільки це було потрібно для перегляду (прослуховування) в більш зручний час.

Це вилучення, пов'язане зі зсувом у часі, не застосовується для послуг програмування на вимогу.

Не є порушенням виготовлення окремою особою резервної копії твору, що охороняється, при виконанні таких умов: оригінальна копія, з якої було зроблено резервну копію, належала на законних підставах даній людині або була їй ліцензована; при отриманні резервної копії не порушено цифровий код; копія була використана тільки для особистого перегляду.

Резервна копія має бути знищена, якщо особа, яка її зробила, перестала володіти (в тому числі на правах ліцензії) оригінальною копією.

Новий закон передбачає обмежені вилучення з авторських прав, що дозволяють окремій особі робити копії охоронюваних робіт для криптографічних досліджень, оцінки вразливості комп'ютерної системи або мережі, ліквідації пролому в системі безпеки або коли отримання копій є суттєвою частиною виробничого процесу. Організаціям мовлення також дозволяється робити недовговічні записи передач для полегшення їх подальшого мовлення за умови, що записи знищуються протягом 30 днів.

Вводяться обмежені вилучення для людей з порушенням сприйняття і для некомерційних організацій, в яких працюють люди, які погано сприймають друкований текст⁴.

Бібліотеки, музеї, архіви. Кілька комплексних вилучень було додано новим законом для спрощення використання он-лайн охоронюваних матеріалів освітніми установами, публічними бібліотеками, музеями та архівами.

Так, освітні установи отримали право репродукувати роботу в будь-якому форматі й показувати її безплатно, використовувати новини й коментарі (без їх спотворення), транслювати в режимі он-лайн законодавчо визначені уроки (що інакше це становило б порушення авторських прав) для зарахованих студентів.

Публічні бібліотеки, музеї та архіви отримали більше прав для виготовлення та розповсюдження цифрових копій охоронюваних робіт для спеціальних цілей, за умови обмеженого їх використання та без порушення цифрових кодів⁵.

Нові підстави для судового позову. Надання послуг, що сприяють порушенню авторських прав. Правопорушенням визнається надання послуг через цифрову мережу, якщо ці послуги створюють можливість для порушення. Далі наводиться неповний перелік питань, відповіді на які повинен отримати суд при визначенні порушення:

Чи пропонувалися послуги з метою створення умов для порушення?

Чи були інші істотні галузі використання послуг?

Чи знав провайдер послуг про порушення?

Чи міг він обмежити порушення?

Чи отримував провайдер вигоду від порушення?

Це спрямовано проти крупних торрент-сайтів, які полегшують вчинення масштабних комерційних порушень, таких як Pirate Bay, Isohunt⁶.

Обхід технічних засобів захисту. Незаконно обходити засоби технічного захисту охоронюваних робіт з метою отримання доступу до роботи, пропонувати послуги по обходу таких засобів, виробляти, розповсюджувати, продавати технології, пристрої та деталі для їх обходу.

Правовласники можуть розраховувати на ті ж засоби захисту права при порушенні положення про обхід технічних засобів, які застосовуються у разі порушення авторських прав, включаючи судову заборону, компенсацію збитку і виплату незаконно отриманого прибутку.

Існують деякі вилучення з положення про заборону обходу технічних засобів, пов'язані, наприклад, з питаннями громадської безпеки, необхідністю правозастосування, зворотного інжинірингу для забезпечення сумісності програмного забезпечення, надання доступу до робіт особам з обмеженими можливостями тощо⁷.

Видалення інформації, що стосується управління правами. Забороняється свідомо видаляти або спотворювати інформацію про управління правами, яка супроводжує охоронювану роботу. Така інформація містить характеристику роботи, в ній зазначаються автор, виконавець, умови використання. Порушення має місце, якщо особа, яка видаляла або змінювала інформацію, знала, що її дії сприяють або приховують порушення або негативно впливають на право власника роботи на винагороду. Порушенням є продаж, здача в

оренду, поширення, повідомлення публіці засобами телекомунікації копій охоронюваних робіт, якщо особа, яка вчиняє такі дії, знала, що інформація про управління правами була видалена або спотворена. У випадках видалення або спотворення інформації про управління правами правовласники можуть розраховувати на ті ж засоби захисту права, що й у разі обходу технічних засобів захисту.

Статутні збитки. Згідно зі старим законом статутні збитки варіювалися в діапазоні від 500 дол. до 20 тис. дол. за кожну порушену роботу. Новий закон зменшує розмір збитків для некомерційних порушень: вони змінюються в діапазоні від 100 до 5 тис. дол. для всіх порушень, розглянутих в одному процесі⁸. Це є достатнім засобом захисту права, коли порушення скоюють окремі особами, які скачують музику за допомогою пірингових мереж для особистого використання.

Судам дозволяється зменшувати розмір статутних збитків, якщо вони не адекватні порушенню.

Сервіс-провайдери. Сервіс-провайдери, які діють в цифровій мережі лише як пасивні посередники, що передають контент, або забезпечують хостинг або кешування тільки для підвищення ефективності, звільняються від відповідальності.

Провайдери, які здійснюють веб-хостинг, не відповідають за зберігання робіт, що порушують права – за винятком тих випадків, коли вони знали про те, що суд визнав матеріали, які зберігаються, такими, що порушують авторські права.

Новий закон встановлює процедуру письмових попереджень сервіс-провайдерів та пошукових служб. Правовласник повідомляє провайдера або пошукову службу про Інтернет-адресу, за якою розміщується матеріал, що порушує права, в листі, складеному за відповідною формою. Провайдер або пошуковик повинен переслати це повідомлення передплатнику, якому належить адреса. Якщо вони цього не роблять, їм доведеться сплатити статутні збитки в розмірі 5–10 тис. доларів.

Встановлення нових тарифів на використання музичних творів. У Канаді вже встановлено нові тарифи на використання музичних творів на різних заходах. Рішення прийнято національною Радою з авторських прав. Таке законодавче рішення сприйняте композиторами, авторами текстів і виконавцями музики з цілком зрозумілим ентузіазмом. Встановлені Copyright Board of Canada (Рада з авторських прав Канади) тарифи не дуже високі. Збори авторської винагороди авторам стосуються і весіль, днів народжень, ювілеїв та інших заходів. Залежно від графіка роботи, наприклад, на караоке-бари накладається щорічний «тягар» виплати авторської винагороди в розмірі від 86 до 124 доларів.

До нинішнього часу збір роялті за виконання музичних творів в ефірі (радіо і телебаченні) й при живому виконанні на концертах вже проводився. Права на збір, акумулювання та розподіл між авторами, виконавцями та фонограмними компаніями отриманих відрахувань делеговані Товариству композиторів, авторів і видавців музичної продукції Канади (SOCAN).

Рада з авторських прав Канади, оцінивши ситуацію, прийняла рішення, що цього недостатньо. «Музичні записи – життєво необхідна частина будь-якого розважального заходу» – цитата з офіційного повідомлення Ради, що вийшло в зв'язку з новими тарифами авторської винагороди. Тобто, за будь-яке задоволення треба платити, і платити стануть організатори заходу. Весільне гуляння при 100 особах запрошених обійдеться в 9,25 дол.; верхня планка – 39,33 доларів. Якщо йдеться про святковий парад, то кожна машина або прикрашена платформа, що бере участь в ньому, якщо з її вікон звучить музика, коштуватиме організатору 4,39 доларів. Для таких заходів встановлено і нижній поріг загального збору – не менше 32,55 доларів за день¹⁰.

Про те, чи включати суми за використання фонограм у загальний рахунок замовника або виділяти його в окремий платіж, повинні дбати власники закладів, де проводиться свято, тобто – організатори.

Посилення відповідальності. Законом передбачено суттєве посилення штрафів на незаконне використання авторських матеріалів – за кожне зафіксоване порушення передбачено штраф від 500 дол. до 20 000 дол. у разі використання з комерційною метою, а сума компенсації збитку за порушення прав при приватному використанні варіюється від 100 дол. до 5000 доларів¹¹.

Передбачається, що Закон про авторське право Канади має переглядатися кожні п'ять років.

Нещодавно віце-президент Європейської Комісії Неллі Крус виступила з доповіддю на міжнародній конференції в Інституті інформаційного права IViR (Нідерланди). Доповідь, представлена під девізом «Єдиний ринок плаче за реформами у сфері авторського права», стосувалась першорядних завдань європейських законотворців у сфері регулювання авторських і суміжних прав¹². Ось деякі витяги з неї.

«Європі необхідна реформа в сфері прав інтелектуальної власності, аналогічна модернізації законів Канади та Японії», АЛЕ: Канада в даному відношенні – далеко не самий вдалий приклад, адже пом'якшення правил використання охоронюваного авторським правом контенту в системі освіти в 2012 році викликало жорстку критику канадських правовласників і призвело до таких наслідків:

– у перший рік після реформи законодавства про авторське право в Канаді (2013 р.) продажі на первинному ринку освітньої літератури для молодшої та середньої школи скоротилися на 11 %;

– прямі збитки авторів і видавців у результаті законодавчих змін становили 15,5 млн доларів, а неминуче скорочення річних доходів, що генеруються організаціями колективного управління правами при вторинному використанні творів, до 2016 року досягне 28 млн доларів, які не отримають автори;

– правові реформи Канади у сфері авторського права призвели до істотних збитків видавництва Oxford University Press Canada, яке в лютому 2014 р. було змушене закрити відділ видавництва словників та звільнити із займаних посад частину співробітників;

– реформи відгукнулися колосальними збитками в сегменті літератури для молодших і середніх шкіл: наприклад, продажі видавництва McGraw Hill Ryerson в цьому сегменті в 2013 р. скоротилися на 27 %;

– понад 1/3 авторів-членів Access Copyright (однієї з канадських організацій з колективного управління правами) заявили про свій намір відмовитися від створення освітньої літератури, оскільки у зв'язку з реформами навчальні заклади отримали можливість безоплатного доступу до авторських творів, використання яких спершу підлягало сплаті винагороди;

– у результаті правових змін видавництво Broadview publishing house повідомило про 70 % падіння продажів антологій віршів, оскільки викладачі з 2012 р. мають право використовувати фрагменти авторських творів без ліцензії та виплати авторської винагороди.

На думку віце-президента Європейської Комісії, через розширення переліку винятків з авторського права «небо в Канаді не обрушилося», однак чи варто брати приклад з держави, де реформи призвели до щорічного зниження прибутку творчої економіки більш ніж на 20 млн доларів¹³?

Віце-президент вважає, що неминуча реформа в сфері авторського права повинна: забезпечити транс-кордонний доступ до контенту в режимі он-лайн; ввести збалансовані винятки, які б приносили користь науковим діячам, вчителям, зберігачам культурної спадщини, творцям і споживачам контенту; бути наскільки гнучкою, щоб знову не довелося переглядати закони через п'ять років.

Це дуже суттєві та показові підсумки дії нових і нібито прогресивних для всього світу обмежень та винятків з авторських прав. Але такі економічні наслідки необхідно передбачати і робити прогнозу оцінку при розробці законодавчих змін.

¹ Пронина О. Канадский опыт регулирования правоотношений по использованию объектов авторского права, принадлежащего отсутствующим лицам / О. Пронина // ИС. Авторское право и смежные права. – 2003. – № 4. – С. 69.

² Canada Copyright Modernization Act (S.C. 2012, с. 20, An Act to amend the Copyright Act) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=12812>

³ Там само.

⁴ Там само; *Jarvis-Tonus J.* At last, modernisation // MIP. – 2012. – № 222. – Р. 69–71.

⁵ Там само.

⁶ *Jarvis-Tonus J.* At last, modernisation // MIP. – 2012. – № 222. – Р. 69–71.

⁷ Canada Copyright Modernization Act (S.C. 2012, с. 20, An Act to amend the Copyright Act) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=12812> ; *Jarvis-Tonus J.* Вказана праця.

⁸ *Jarvis-Tonus J.* Вказана праця.

⁹ Публичная музыка стала платной : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.copyright.ru/ru/news/main/2012/6/4/tarif_muzika/

¹⁰ Там само.

¹¹ Новый Закон Канады об авторских правах ослабил охрану и ужесточил ответственность : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.copyright.ru/news/main/2012/11/23/avtorskoe_pravo/

¹² О вреде экспериментов с исключениями и ограничениями авторских прав : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.copyright.ru/ru/news/main/2014/8/6/reforma_prava/

¹³ Там само.

Резюме

Андрощук Г. О. Закон про авторське право Канади: модернізація та економічні наслідки.

Розглянуто «удосконалений» закон Канади про авторське право (Copyright Modernization Act), його вплив на авторів і виконавців, розробників комп'ютерних ігор, провайдерів і користувачів контенту. Серед його нових особливостей зазначається розширення обмежень і винятків з авторських прав, впровадження технічних засобів захисту, введення відповідальності провайдерів за порушення авторських прав у мережі, розширення поняття «добросовісного використання», посилення штрафів на незаконне використання авторських матеріалів.

Робиться висновок про те, що розширення переліку винятків з авторського права призвело до щорічного зниження прибутку творчої економіки країни більш ніж на 20 млн доларів.

Ключові слова: авторське право, контент, провайдер, творча економіка, збитки.

Резюме

Андрощук Г. А. Закон об авторском праве Канады: модернизация и экономические последствия.

Рассмотрен «усовершенствованный» закон Канады об авторском праве (Copyright Modernization Act), его влияние на авторов и исполнителей, разработчиков компьютерных игр, провайдеров и пользователей контента. Среди его новых особенностей отмечается расширение ограничений и исключений из авторских прав, внедрение технических средств защиты, введение ответственности провайдеров за нарушения авторских прав в сети, расширение понятия «добросовестного использования», ужесточение штрафов на незаконное использование авторских материалов.

Делается вывод о том, что расширение перечня исключений из авторского права привело к ежегодному снижению прибыли творческой экономики страны более чем на 20 млн долларов.

Ключевые слова: авторское право, контент, провайдер, творческая экономика, убытки.

Summary

Androshchuk G. Copyright laws Canada: modernization and economic impact.

The author examines Canada's new Copyright Modernization Act and its effect on authors, performers, computer games developers, content providers and users. The novelties of the act include the expansion of limitations and exception from copyright, implementation of technical means of protection, introduction of liability for copyright infringement online, expansion of the bona fide use, hiking fines for illegal usage of copyrighted materials. He comes to the conclusion that the expansion of exemptions from copyright cut the profits of the nation's creative industry by more than EUR 20 mln.

Key words: copyright, content, provider, creative industry, losses.

УДК 347.7

С. П. МОСОВ

Сергій Петрович Мосов, доктор військових наук, професор, заступник директора ДІП «Український інститут промислової власності»

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТІВ У РОЗРОБЦІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Університети, знаходячись на передових позиціях у питаннях освітньої діяльності й науки, призначені для розвитку в студентів творчого мислення та формування в них здатності до інтелектуальної діяльності (рис. 1).

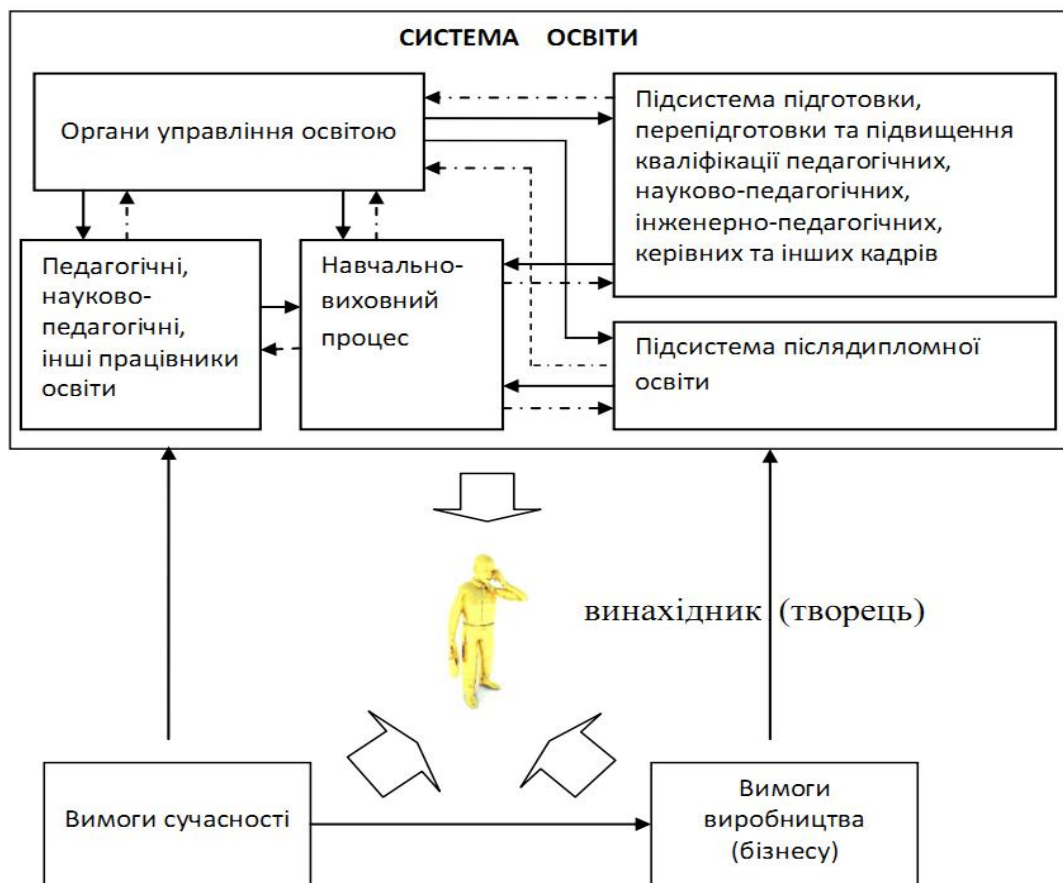

Рис. 1. Загальна схема формування людського капіталу

Указом Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013 схвалена Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Ключовим завданням освіти у ХХІ ст. визначено розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє.